

Es Busqueret

Núm. 13, juliol de 2006

**revista de
divulgació ornitològica**

Es Busqueret

Número 13, juliol de 2006

Revista de divulgació ornitològica

Edita

Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB)

C/Manuel Sanchis Guarner, 10 baixos. 07004 Palma. Illes Balears. Espanya

www.gobmallorca.com

Editor

Rafel Mas

Comitè editorial

Xavier Canyelles

Jesús R. Jurado

José Luis Martínez

Manuel Suàrez

Disseny i maquetació

Antoni Muñoz

Correcció de l'original

Sebastià Avellà

Carlos López-Jurado

Fotografia portada

Busqueret de cap negre (*Sylvia melanocephala*), mascle. Autor: Jesús R. Jurado

Impressió

Taller Gràfic Ramon

Dipòsit legal: PM-1937-2004

Índex

Editorial. <i>Pere Vicens</i>	4
Es Busqueret aplaudeix... i demana més energia en la correcció de línies elèctriques. <i>Jaume Adrover</i>	6
Es Busqueret es queixa. Ni l'administració local, ni l'autonòmica ni la central volen salvar Ses Fontanelles. <i>Toni Muñoz</i>	8
Coses d'ornitologia. La redescoberta de la Secció d'Història Natural del Museu Regional d'Artà. <i>Cati Artigues</i>	10
Històries del Cofib. La queca que vengué de molt lluny. <i>Lluís Parpal</i>	12
Els nostres aucells. La gavina comuna o de potes grogues. <i>Jordi Muntaner i Miquel McMinn</i>	16
Qui ha fet l'Ornitologia a l'Arxipèlag? Acostant-se a la fi del segle XIX: Rul·lan, Lilford i von Homeyer. <i>Jesús R. Jurado</i>	18
Notícies del món. <i>Manolo Suàrez</i>	22
Sortides ornitològiques. <i>Gemma Carrasco, Rafel Mas, Maties Rebassa i Manuel Suàrez</i>	24
Sabies que ... ? <i>José Luis Martínez</i>	28
On veure aucells? El Prat de Lluriac. <i>Damià Coll Pons</i>	30
Traduint una mica. Alguns motacíl·lids: les titines. <i>Jesús R. Jurado</i>	34
Col·laboració. Cens de cabots a Son Servera. <i>Alumnes de Curs 2n C de l'IES de Son Servera</i>	37
A l'aguait. <i>Rafel Mas</i>	38
Es Busqueret recomana. <i>Steve Nicholls</i>	41
Humor. <i>Rafel Mas</i>	42

Editorial

Pere Vicens (*)

A tocar de s'Albufera de Mallorca, en unes terres planes i arenoses on la vegetació és baixa i poc vistosa, a Son Bosc, hi volen fer un camp de golf. Els promotors, els hotelers de la zona de Can Picafort (Santa Margalida), diuen que són unes terres dolentes i de poca vàlua, plenes de fems i de deixalles, de runes d'obra i de males herbes... i que el camp de golf donarà verdor i bon aspecte a una zona absolutament degradada.

El que no diuen és que a la zona de Son Bosc, una de les dues

zones de *prada dunar* (declarat hàbitat de conservació prioritària per la Comunitat Europea) que resten a Mallorca, la degradaren ells fa més de 30 anys talant els pinars i venent l'arena com a material per a la construcció; que les runes i les deixalles les hi portaren ells en una farsa emmascarada de "regeneració de canteres", i que és la zona on hi ha la màxima biodiversitat de totes les Balears, motiu pel qual aquesta àrea fou declarada Parc Natural amb l'ampliació dels límits de s'Albufera en la passada legislatura.

Son Bosc. Foto: R. Mas

(*) ornitologia@gobmallorca.com

No els va faltar temps per obligar al govern entrant a desprotegir-lo. Volen fer un camp de golf a un centímetre d'un Parc Natural emprant aigües residuals ("depurades", diuen ells) per regar la gespa i hi volen abocar tones i tones de pesticides i d'adobs químics sense pensar que contaminaran l'aigua de la zona... i els importa molt poc la pèrdua ecològica complementària.

A la zona del nefast projecte hi viuen moltes espècies d'aus, destacant els trobats (*Anthus campestris*), els sebel·lins (*Burhinus oedichnemus*), els abellarols (*Merops apiaster*) i és, també, on s'hi alimenta el falcó marí (*Falco eleonora*) a les postes de sol de començaments d'estiu. Darrerament, a més, és on hi ha centrada la població més gran d'orquídia de prat de tot el món. Aquesta orquídia, l'*Orchis robusta*, solament és present a una zona humida del Marroc, a dues d'Alger i a s'Albufera de Mallorca... i en els darrers anys s'ha convertit en la punta de la piràmide dels valors de Son Bosc. Enguany s'han censat 441 peus florits dins del que podria ser el forat nº 18 del camp de golf... mentre que a la resta de s'Albufera solament han estat localitzats 381 peus florits.

El que té de valor el llop, l'ós, el linx o l'àguila imperial a la resta de la Península Ibèrica, o el voltor negre a Mallorca, és també el que hauria de significar aquesta planta pels nostres

polítics governants i pels tècnics gestors. Sembla que ni per uns ni pels altres... però una llum d'esperança ha sortit de Muro. Els homes i les dones de Muro, vertaders acompanyants seculars de les terres de sa bufera, ja han fet saber que no hi volen el camp de golf.

Des d'aquest *Es Busqueret* volem fer sentir el nostre crit més fort encoratjant a aquesta gent: Visca Muro i visca Sant Joan!!... i que la gent de Campos, amb el tema de Ses Covetes, en prenguin llum.

Orquídia de prat, *Orchis robusta*. Foto: P. Vicens

Es Busqueret aplaudeix

... i demana més energia en la correcció de línies elèctriques

Jaume Adrover (*)

Molts d'auells han establert una estreta relació amb les esteses elèctriques des de la seva aparició. Els suports i torres de distribució de corrent són aprofitats per moltes espècies com a talaies per descansar, vetllar preses i fins i tot per establir-hi el niu. Malauradament aquestes provoquen mortalitats importants sobre espècies de mida mitjana i gran. Això succeeix quan l'auell toca dos cables conductors o un suport i un dels cables. Aquestes incidències suposen també un problema pel bon servei elèctric.

Sols a Mallorca hi ha milers de suports perillosos repartits per tota l'illa, trampes mortals que funcionen les 24 hores del dia els 365 dies de l'any. Tot i que la seva incidència sobre la fauna ha estat poc estudiada a Mallorca (hi ha un treball de Miquel McMinn i Xavier Garí) tot

indica que venen provocant reduccions sobre espècies de rapinyaires i corbs.

El programa de seguiment de la milana (*Milvus milvus*), preveu el marcatge anual de polls amb emissors per al seu seguiment individual, i gràcies a aquests s'han localitzat 5 exemplars morts per electrocució. Tot i que 5 exemplars no sembla una xifra alta, suposen el 17% dels exemplars localitzats morts en el període 2000-2005, situant-se l'electrocució com la segona causa de mortalitat de l'espècie després de l'enverinament.

A Menorca un estudi realitzat pel GOB els anys 1995 i 1996 va posar de manifest el greu problema de l'electrocució amb estimacions de més de 400 auells de fins 11 espècies de mida gran i mitjana electrocutades cada any. L'electrocució també va ser identificada com la segona causa de mortalitat de la milana (*Milvus milvus*) a Menorca, amb un 20% dels casos entre 1993-1998 i també ha estat relacionada amb la reducció de l'àguila peixatera (*Pandion haliaetus*). Actualment aquesta causa continua essent important tot i la correcció d'un milenar de torres a Menorca.

El 2004 la Conselleria de Medi Ambient i GESA-ENDESA varen

Relació d'exemplars localitzats davall 400 torres elèctriques

Milana, *Milvus milvus*, 5 ex.

Corb, *Corvus corax*, 41 ex.

Esparver, *Hieraaetus pennatus*, 7 ex.

Gavina, *Larus michaellis*, +100 ex.

Altres, 15 ex.

Total, 168 ex

(*) milana@gobmallorca.com

firmar un conveni per invertir fins a 25.000 euros anuals en la correcció d'esteses. Prèviament la Conselleria va editar una guia d'identificació de suports, elaborada per Joan Munar, un treball molt recomanable per a qualsevol persona interessada en la matèria i que podeu sol·licitar a la mateixa Conselleria.

El GOB i la CMA prospectaren unes 400 torres, identificant diversos "punts negres" per grans aucells i es va indicar a GESA-ENDESA quines eren prioritàries a l'hora de ser modificades. La signatura del conveni ara fa 2 anys és una

passa important, la primera a Mallorca de fet, per reduir la mortalitat de rapinyaires i altres espècies amenaçades.

Fins ara s'han modificat algunes desenes de suports molt perillosos, un avanç que hem de valorar positivament. El món conservacionista i l'administració però, tenen tot el dret d'exigir a GESA-ENDESA un esforç més ambiciós (econòmic al cap i a la fi) per continuar la tasca començada els darrers temps i incrementar les mesures correctores. La qüestió és urgent per diverses espècies amenaçades.

La inspecció d'unies 150 torres perilloses ha donat com a resultat la troballa de 41 corbs (*Corvus corax*), una ínfima part dels que realment moren per aquesta causa. Els hàbits d'aquesta espècie, molt procliu a utilitzar les torres com a posadors, el fan molt sensible a l'electrocució, fins i tot a torres considerades de baixa perillositat. Tot i que a Mallorca no hi ha dades poblacionals sobre l'espècie, molts ornitòlegs coincideixen que s'ha produït una davallada molt acusada dels seus efectius. Tot apunta a que l'electrocució podria ser una de les causes d'aquesta reducció. El 2002 es varen marcar 5 polls de corb amb ràdio-emissors i s'han recuperat els cadàvers de 2 d'ells. Ambdós, varen morir per electrocució.

Es Busqueret es queixa

Ni l'administració local, ni l'autonòmica ni la central volen salvar Ses Fontanelles

Toni Muñoz (*)

D'aquí a poques setmanes l'Ajuntament de Palma pot sentenciar definitivament la zona humida de Ses Fontanelles a un destí massa habitual en el nostre panorama. El projecte d'urbanització de la zona ja ha estat presentat, i és previsible que es resolgui aviat i puguin així començar les obres de construcció del centre comercial i d'oci que s'hi ha planificat. L'actual àrea inundada i la zona de conreu propera a l'autopista constituïran el futur Parc de Ses Fontanelles, es diu des de l'Ajuntament. El vial que envoltarà el complex limita directament amb la zona ocupada pel salicorniar: bé, de fet fins i tot en sepultarà un bocí. No resulta complicat imaginar-se el futur, "parqueritzat", de la zona humida.

L'actual zona humida de Ses Fontanelles, ubicada entre S'Arenal i Can Pastilla, no és més que el que resta del Prat de Sant Jordi, la gran maresma que fins al segle XIX ocupava una gran extensió de l'interior de la Badia de Palma. Bona part del Prat va ésser dessecat al llarg del segle XIX. La zona de Ses Fontanelles, que es va aprofitar per extreure sal, es va mantenir inundada encara unes

dècades, fins que a mitjans del segle XX va ésser reblida en bona part per enderrocs. Tot i aquest procés, la zona segueix tenint avui una importància ecològica destacable: la llista d'espècies d'aus observables a la zona és molt llarga, alberga diferents hàbitats naturals d'importància comunitària i és l'única localitat del món on viu en estat silvestre una espècie vegetal: el *Limonium barceloi*.

Pocs espais naturals hauran tingut, com Ses Fontanelles, dues

Foto: T. Muñoz

(*) conservacio@gobmallorca.com

Foto: T. Muñoz

ocasions tan clares (i lamentablement tudesques) de salvar-se de la urbanització. Durant la passada legislatura, el Govern progressista elaborà una proposta de decret de protecció de les zones humides que en el cas concret de Ses Fontanelles avortava la urbanització. Malauradament el decret “salvador” no es va arribar a aprovar, per circumstàncies inherents a la naturalesa d’aquell Govern i que ara no comentarem. Més recentment, a proposta del GOB, el Ministeri de Medi Ambient presentà una proposta de nou deslind de la zona de domini públic marítimo-terrestre en aquell tram de litoral. Aquesta proposta, de materialitzar-se, hauria implicat igualment la impossibilitat d’urbanitzar. Però inexplicablement el Ministeri ha decidit desfer el camí que havia avançat, i sense ni tan sols defensar tècnicament els seus propis arguments inicials ha decidit acceptar les al·legacions de la promotora i

arxivar el procediment. Tot i que aquesta darrera decisió ha estat impugnada per la nostra entitat, crec que no podem ésser gaire optimistes. Intuïm que hi ha hagut acord, no escrit sobre paper, entre l’Ajuntament i el Ministeri.

En pocs anys, Ajuntament de Palma i Ministeri de Medi Ambient hauran col·locat dues fites ben importants pel que fa a la “conservació” dels espais naturals litorals de Palma: en primer lloc es permet (i ens costa molts milers d’euros) la transformació d’Es Carnatge en jardí botànic, perdent-se així la possibilitat de recuperar el darrer espai natural litoral del municipi. En segon lloc, ara es permet la urbanització de la darrera zona humida de superfície significativa al municipi.

La política de l’Ajuntament de Palma ja la coneixem. La del Ministeri de Medi Ambient..., algú es sorprèn?

Coses d'ornitologia

La redescoberta de la Secció d'Història Natural del Museu Regional d'Artà

Cati Artigues (*)

Un petit treball de documentació fotogràfica a la secció d'Història Natural del Museu Regional d'Artà, ara convertit en Fundació, ens ha permès redescobrir una interessant col·lecció de poc més de 250 exemplars d'aus que, repartits en quasi 120 espècies diferents, fou iniciada a principis de segle per un grup d'erudits, investigadors i naturalistes locals, i tal vegada, per què no dir-ho, per uns possibles primers ornitòlegs sense sortida que la de ser caçador o taxidermista.

Capdavanter d'aquest grup, tenim la figura de D. Llorenç Garcias i Font, inquiet farmacèutic artanenc, autor d'un important herbari amb més de 5.000 plecs (ara custodiat per la Societat d'Història Natural de les Balears, SHNB), i que fou també responsable i impulsor d'aquesta col·lecció formada a partir d'exemplars caçats des de 1913, algunes donacions particulars i d'altres de col·lectives com ho són alguns dels exemplars procedents dels Pares Franciscans del poble.

No fem cap troballa, doncs tot està documentat i custodiat, encara que oblidat. Una incursió al magatzem ha permès recuperar les etiquetes originals que ens mostren els llocs i les dates on varen ser

caçats alguns dels espècimens. Els perdonables errors d'identificació no resten importància a voltors (*Aegypius monachus*) morts a tirs a Artà el 1939, la moixeta voltònica (*Neophron percnopterus*), amb igual sort el 1928 i l'àguila peixatera (*Pandion haliaetus*) caçada al Cap Vermell el 1954. No cal recordar que a dia d'avui aquestes tres espècies encara lluiten per recuperar un lloc que els hi pertany i que l'egoisme

Phoenicurus moussieri. Foto: T. Muñoz

(*) cartigues@gmail.com

humà, amb les mateixes armes que fa 60 anys, li nega. Aquestes dades ens demostrin lo poc que hem avançat en aquest aspecte.

Una cigonya (*Ciconia ciconia*) a l'agost de 1940 a s'Albufera, flamencs (*Phoenicopiterus roseus*) al Torrent de Na Borges el 1945, el suís (*Ixobrychus minutus*) al Torrent de Canyamel (1935), l'orval (*Nycticorax nycticorax*) a Santa Ponça (1949), l'esmerla (*Falco columbarius*) a Son Real (1933), el falcó cama-roig (*Falco vespertinus*) a Sa Vall, Manacor (1935), el pingdai (*Alca torda*) també a Son Real (1913)... quan molts de nosaltres encara no havíem nascut.

Malauradament d'altres exemplars, no menys interessants, no s'ha pogut saber l'origen. Tal és el cas d'un *Phoenicurus moussieri* que es troba a les vitrines del museu, o el pelicà (*Pelecanus onocrotalus*) caçat, no se sap on, el maig del 1952 per un tal P. Riera.

La nota curiosa l'aporta un vitrac (*Saxicola torquata*) amb els ulls grocs per gràcia del taxidermista, alguns exemplars de tords (*Turdus philomelos*) albins i d'altres leucístics; ropits (*Erithacus rubecula*) sexats. També una blaveta (*Luscinia svecica*) sense datar, però, sorpresa, anellada! (A 170934 Bruxelles 4-Museum).

Les equivocacions assumibles a principis de segle (sense guies, ni experts ni forumAus) passen per confondre un jove d'orval (*Nycticorax nycticorax*) per un adult de bitó, o adjudicar l'estatus de jove a un soteler (*Morus bassanus*) adult, això si... amb les plomes del ventre tacades de petroli (1948), sense oblidar un suposat falcó de la reina (*Falco*

eleonora) capturat al desembre de 1913 (i que en realitat és un falconet, *Falco subbuteo*).

Se descobreixen també una relació de noms populars emprats a principi de segle: retjidor de s'albufera, baldritja capellà, saluet, llenguarut, cap moro, burelles, xexeres, botxí, llunet... sense oblidar els noms dels caçadors i donants dels exemplars, la majoria coneguts del poble.

El fons no compta sols amb aucells: alguns mamífers, peixos, rèptils i amfibis resten també a les vitrines. S'acompanyen de mol·luscs, insectes i una interessant col·lecció de fòssils i restes òssies. De tots ells destacaria el crani d'un vell marí, reclamat fa poc per fer una comparació òssia amb altre troballa recent a una cova mallorquina. La revisió d'un inventari "perdut" i uns ulls curiosos revelaren que el crani pertany a un exemplar trobat a la platja de Cala Gat (Capdepera) el gener de 1918.

Espero que amb aquest petit resum compteu, com jo, els dies per veure reobert aquest petit museu que no és més que el recull de l'interès d'uns personatges inquiets, atrets com nosaltres pels aucells, però que tal vegada no tingueren la sort de disposar encara de la tecnologia i els mitjans adequats per atracar-se i conèixer la natura sense molestar-la.

Històries del Cofib

La queca que vengué de molt lluny

Lluís Parpal (*)

La Queca, Saluet o "Avetoro" (*Botaurus stellaris*) és una au de la família dels ardeïds i està catalogada en Perill d'Extinció al Catàleg Nacional d'Espècies Amenaçades (R.D. 439/1990). Està considerat un sedentari rar i migrant rar a Mallorca, migrant rar a Menorca i accidental a Eivissa i Formentera (GOB 2004). El seu plomatge críptic, sempre amb el coll estirat entre el canyissar més dens, fa que sigui una espècie difícilment detectable al medi natural. L'època reproductora amb els típics cants de l'espècie – com el bramar d'un bou – permeten a l'alba detectar els territoris o individus a les zones humides o cursos d'aigua que típicament habita.

Al Parc Natural de s'Albufera s'han arribat a detectar fins a 10 territoris (individus cantant), però els darrers anys durant els censos han estat detectats menys territoris, tot i que els avistaments d'espècimens aïllats es manté, o fins i tot, ha augmentat (Pere Vicens, com. pers.).

Són moltes les històries i llegendes que es conten d'aquesta misteriosa espècie i dels seu profund i solitari cant que es pot sentir a quilòmetres de distància. Dins els ardeïds es caracteritza, entre d'altres, pel seu solitari comportament.

Una de les èpoques per a poder observar aquesta espècie, és durant la migració, durant aquesta època els efectius **sedentaris** es veuen incrementats amb exemplars **migratoris**. La migració és una pauta comportamental d'algunes espècies que suposa un esforç considerable i fa aparèixer per les nostres latituds de tant en tant espècies rares, individus despistats o animals debilitats per tan gran esforç. Aquesta és l'història d'aquesta Queca que arribà al Centre de Recuperació del COFIB el dia 16 d'abril de 2006. – curiosament el dia 22 de març del l'any 2000 va aparèixer a Porreres un exemplar en similars condicions que va poder ser recuperat gràcies al Centre de Recuperació de Fauna de Son Reus (RIERA, J. *et al.* 2000).

Segurament qualsevol ornitòleg a Mallorca cercaria una Queca a s'Albufera, s'Albufereta o el Salobrar tot i que hi ha altres zones a on es podria observar. Idò bé aquest animal va ser trobat a Pina, al camí de Son Corró a prop del torrent de Pina. Aquest pobre animal que normalment ha de fer al voltant d'un quilo de pes va arribar amb 574 grams, molt debilitat.

La cria, la **muda** i les migracions pre i postnupcial són els quatre

(*) luisparpal@hotmail.com

aconteixements de la vida de les aus que suposen un desgast energètic més elevat. Com és de suposar les aus han d'arribar a aquests períodes en perfecte estat per a poder seguir amb les seves activitats.

Com a totes les aus que arriben en aquesta condició a un hospital de fauna està totalment contraindicat intentar alimentar-la pel que durant els primers dies es mantenen gràcies a l'administració de sèrums intravenosos i complexos vitamínics i minerals, per a restablir les condicions fisiològiques i la hidratació normal de l'au, aquests són els factors inicials que repercuteixen en l'èxit de recuperació d'un animal. Una vegada vàrem aconseguir l'estabilització ens trobem amb dos problemes importants, el primer és l'**estrès**, l'estrès que en certes ocasions és molt beneficiós i necessari per a la supervivència d'un animal a l'hàbitat natural és un problema greu

al Centre de Recuperació, aquest animal que gràcies al seu **mimetisme** està tan acostumat a passar desapercebut entre tots els éssers que es mouen al seu voltant es veu sotmès a un confinament en una gàbia amb unes persones que l'agafen com a mínim 2 vegades al dia per subministrar-li l'alimentació forçada (vos podeu imaginar el que deu "pensar"?), i ara el segon problema, l'alimentació, els ardèids, moltes vegades, es neguen a menjar al principi al CR i si aconseguixes fer-li empassar el menjar manualment, després has de fugir ràpidament del seu camp de visió per a evitar la **regurgitació** del mateix, altra cosa natural al seu hàbitat però que representa un greu problema al CR. Tot naturalista que hagi passat per sota una colònia de cria d'agrons sabrà el que mai s'ha de fer ja que aquests gregaris nidificants tenen molta facilitat per a regurgitar aliments parcialment digerits i dejec-

Queca (*Botaurus stellaris*) abans d'esser alliberat. Foto: Parc Natural de s'Albufera de Mallorca

Peixint la queca. Foto: P. Garcias

cionar com a defensa per fer fugir als possibles depredadors. El Dr. Félix Rodríguez de la Fuente contava en els seus quaderns de camp en relació a aquest comportament i reflexionava: *“En ese cuaderno de campo indeleble que es el recuerdo de las andanzas juveniles, hay una aventura relacionada con las garzas que no se me olvidara mientras viva”*. Idò bé al CR no ens fa gaire gràcia que un agró, o una Queca ens regurgiti l'alimentació perquè això suposa un endarreriment en la seva recuperació, un increment en el seu maneig i...un munt de problemes que moltes vegades poden acabar de manera fatal.

Un altre aspecte interessant que cal que conegui qualsevol persona que hagi de tractar amb un d'ardeid és el perill que comporta el maneig d'un d'aquests animals. Amb el coll replegat i un llarg i poderós bec acabat en punta esperen el

moment oportú per a pescar o agafar la seva pressa, però el mateix fan a l'hora de defensar-se d'un perill, fet a tenir en compte si algun dia s'ha de recollir un animal ferit, més d'una persona ha perdut un ull per no agafar correctament aquestes espècies. Recordau que sempre es millor llançar una toval·lola o roba sobre l'au perquè no ens vegi i després procedir a immobilitzar el cap agafant-lo suaument però amb fermesa pel coll a prop del cap amb una ma i l'altre ma subjectant la resta del cos i potes. Així fa també la Queca quan s'apropa un perill l'animal estufa el plomatge per a semblar més gran i replega el coll esperant el moment oportú per a defensar-se (Del Hoyo, J., Elliot A. i Sargatal, J. Eds 1992).

No sempre que arriba una au parasitada al CR la desparasitem, en aquest cas l'animal presentava cestodes (tènies), a la natura, els paràsits formen part de l'ecosistema i estableixen una relació amb els seus hostes, en aquest cas si que vàrem desparasitar a la Queca ja que la seva condició corporal no era molt bona i en aquestes situacions la parasitació pot suposar un problema greu, (vos imaginau aquesta migració?, no només ens duia un Queca, sinó tota una comunitat de paràsits que potser varen ser adquirits rera l'ingestió d'un cargol d'una espècie totalment desconeguda del continent Africà...), això ens demostra una vegada més que la natura s'ha d'entendre com un tot i no és possible estudiar una part aïllant-la de tota la resta.

Un cop l'animal es va començar a recuperar, vàrem haver

de prendre la darrera decisió, l'alliberació, només feia 10 dies que havia arribat però ja comptava amb 776 grams, havia incrementat 202 grams des de la seva arribada, varem considerar que l'animal estava prou bé com per a poder tornar a la natura i poder seguir amb la seva vida normal i sabem que el tenir-lo més temps al CR podria comportar problemes greus per l'animal, així que ens varem posar en contacte amb els tècnics del Parc Natural de s'Albufera i després d'anellar l'exemplar es va alliberar el dia 26 d'abril de 2006. Després d'uns segons d'ensurt de veure's alliberat al seu hàbitat, l'animal va fer un petit vol i es va dirigir a l'interior del canyissar a on es va fondre.

Segurament no podrem saber mai si aquest exemplar es va arribar a adaptar de nou però segurament la propera vegada que hagi d'iniciar una migració recordarà aquesta experiència i mirarà d'emplenar una mica més la motxilla per a tenir assegurat el dur viatge de tornada.

Glossari

Sedentaris: Animals que no realitzen migracions al llarg del seu cicle vital. En el cas d'un aucell vol dir que viu sempre en una zona determinada, hi està present durant tot l'any i hi nidifica.

Migrants: Animals que duen a terme viatges entre continents al llarg del seu cicle vital per motius de reproducció i recerca d'aliment. En el cas dels aucells els migrants poden passar l'estiu o l'hivern en les nostres contrades.

Estrès: resposta fisiològica d'un animal front a un estímul que desencadena una

sèrie d'accions per a fer front a aquest estímul. És un element necessari per a la supervivència d'un individu a la natura, però pot ser un problema pel manteniment en captivitat de certes espècies ja que es tracta d'un procés acumulatiu que pot immuno-deprimir un animal i com a conseqüència acabar amb la seva vida.

Mimetisme: el mimetisme és l'acte o característiques que fan que un animal es pugui confondre amb l'entorn i passar desapercebut.

Regurgitació: expulsió via oral de contingut digestiu parcialment digerit. Molt freqüent entre els ardeids per alimentar als polls al niu. Però també com a mecanisme de defensa front a un possible agressor que entri a les seves colònies de cria.

Muda: Conjunt de canvis que sofreix el plomatge d'un aucell, canvis qualitatius de les plomes del cos i de les ales. Aquests canvis poden ser per passar de plomatge de juvenil a adult o ser canvis de plomatge previs o posteriors a la reproducció.

Bibliografia:

- GOB 2004. Annex II :Estatus de l'avifauna Balear. *Anuari Ornitològic de les Balears*. Vol. 19 :277-286.
- RIERA, J. et al. 2000. Registres ornitològics. *Anuari Ornitològic de les Balears*. Vol.15
- Del Hoyo, J., Elliot A. i Sargatal, J. Eds. 1992. *Ostrich to Ducks. Handbook of the Birds of the World*, Vol. 1, Pàg. 389. Lynx Edicions, Barcelona.

* Centre de Recuperació de Fauna Silvestre del COFIB
 Consorci per a la Recuperació de la Fauna de les Illes Balears
 Ctra. Sineu, Km. 15'400
 07142 Santa Eugènia - Illes Balears
 Tel.- 971144107

Els nostres aucells

La gavina comú o de cames grogues

Jordi Muntaner (*) i Miquel McMinn (**)

Descripció

Es tracta d'una gavina de gran mida, donat que pesen entre els 800 i els 1500 grams i tenen una envergadura alar d'entre 140 i 155 centímetres. Els mascles són més grans que les femelles, però, a part de la mida, la morfologia externa d'ambdós sexes és ben igual. Els adults obtenen el plomatge al quart any de vida. Presenten el cap, coll, cos i parts inferiors de les ales de color completament blanc. La part dorsal de les ales i del cos és de color platejat, amb unes característiques taques negres a les puntes de les plomes primàries de les ales.

Aquestes puntes negres presenten unes petites taques blanques. La coloració de l'iris, bec i potes és groga, d'on li ve el nom de gavina de potes grogues. El bec dels adults, especialment durant el període reproductor, presenta una taca vermella a la punta. El nom de gavina de potes grogues serveix per diferenciar-la de la molt pròxima, però rara aquí, gavina de cames roses (*Larus argentatus*), que es diferencia només per la coloració de les potes dels adults, que són de color rosat clar. En la regió del Mar Negre i Caspi viu una espècie molt emparentada, la gavina de potes grogues oriental o gavina del Mar Caspi (*Larus cachinnans*).

Les gavines realitzen dues mudes cada any. Hi ha dues espècies que no segueixen aquest patró: *Larus sabini* i *Larus pipixcan*.

La primera muda és una muda parcial que es fa al poc temps de deixar la colònia. Es tracta d'una muda que reemplaça les plomes juvenils del cap i cos. Les aus solen adquirir amb aquesta muda una

Gavina (*Larus michahellis*). Foto: J. Muntaner

(*) jordimuntaner@yahoo.es, (**) ana@skuasl.com

coloració molt més clara. Aquesta muda dóna lloc al plomatge de primer hivern (vegeu foto de primer hivern).

A la primavera següent les aus muden les plomes del cap i cos en una muda parcial que dóna lloc als plomatges d'estiu dels immadurs i adults. A la tardor, els aucells realitzen una muda completa i adquireixen els plomatges hivernals d'immadurs i adults.

Els juvenils de primer any presenten el cap, coll i cos de color gris amb petites taques, bastant variable entre els diferents individus. Les parts dorsals de les ales i del cos estan cobertes per unes plomes de color marró orlades d'una franja clara. El bec i ull són foscos i les potes rosades. El plomatge de primer hivern s'adquireix amb una muda parcial. La gavina presenta un aspecte molt semblant a un exemplar de primer estiu. El cap és de color blanc amb un llistat de color fosc. Als pocs mesos comencen a treure plomes de color platejat pel dors del cos i de les ales.

Els exemplars de segon hivern tenen l'espàtlla i les plomes escapulars de color gris, com el dels adults. Les grans cobertores tenen un característic dibuix de quadres de color marró i blanc brut. Mantenen plomes marrons a les ales molt visibles, una coloració del dorsal del cos platetjada, bec i ull foscos i potes de color cru.

Les gavines de tercer hivern són molt semblants als adults, però presenten encara algunes plomes marrons a les ales. El bec no és ben bé groc i presenta una banda negra a la punta. L'iris encara no és groc. A

més, la coa blanca presenta una banda terminal més fosca. Les potes no tenen encara el color groc viu dels adults.

Al seu quart any de vida, les gavines tenen el plomatge complet d'adult, però, alguns exemplars, encara poden presentar algun vestigi fosc a la punta del bec i un lleuger motejat gris al cap. Les potes solen ser d'un color groc més pàl·lid.

Evidentment, durant aquests tres anys trobem gran quantitat de fases de coloració entre la dels polls que comencen a volar i la dels adults. Els exemplars de primer any presenten una gran variabilitat dintre del patró que s'ha indicat anteriorment. Alguns tenen cap, coll i parts ventrals més clares i d'altres les presenten més tacades. També la coloració del dors i de les ales pot variar d'uns exemplars a uns altres. Els de primer any són molt difícils de diferenciar dels de la gavina de cames roses, si bé aquesta darrera és molt rara a les Balears. La diferenciació dels exemplars de primer any de la nostra espècie dels de primer any de la gavina fosca (*Larus fuscus*) és possible pel disseny de les plomes del dors, més fosques i amb una orla clara més patents i, en general, per tenir un aspecte general una mica més fosc. Però són fàcils de confondre. La gavina fosca és un hivernant regular, si bé escàs, a totes les illes.

Qui ha fet ornitologia a l'arxipèlag?

Acostant-se a la fi del s. XIX: Rul·lan, Lilford i von Homeyer

Jesús R. Jurado (*)

No hi cap dubte que a la segona meitat del segle XIX, pel que fa al coneixement de l'Ornitologia i la Natura en general, les personalitats i les ensenyances impartides des de l'Institut Balear, de Palma, tengueren al nostre país una importància cabdal, independentment de la divulgació que entre la gent, arribaren a tenir. Primer va ser el que podríem titular com a precursor d'aquesta corrent, en Josep Monlau i Sala (Barcelona, 1832 - Palma, 1908), catedràtic d'Història Natural i Agricultura al centre esmentat, el que a més dels temes impartits a les seves classes, va fer arribar als lectors anònims articles divulgatius des d'alguns mitjans de comunicació -*Almanac de El Isleño*, *Butlletí de la Cámara Agrícola Balear*, etc., publicant també un petit tractat titulat *Compendio de Historia Natural* dirigit als mestres de primària.

Darrera d'en Monlau destacaren com a catedràtics de l'àrea de naturals en Lluís Pou i Bonet del que parlarem en Es Busqueret passat, i en Pere Estelrich i Fuster (Sta. Margalida, 1845 - Palma, 1912), que a més de tractar els temes adients de la seva activitat docent i escriure algunes obres d'agricultura a les que hi era ben present el coneix-

ement ornitològic, col·laborà amb articles divulgatius des de nombroses publicacions com el *Porvenir de Mallorca*, *El Agricultor Balear*, el *Anuario Agrícola Mallorquín*, en els que mai va faltar la defensa de la conservació dels aucells.

Dins d'aquest ambient docent i divulgador, els pocs naturalistes estrangers que visitaven les nostres illes poc o cap contacte tenien amb els esquifits nuclis locals interessats per la nostra natura. Les observacions i treballs realitzats marxaven amb els viatgers i als països d'origen, en el millor dels casos, eren publicats en revistes especialitzades. Això sí, una vegada els articles publicats, algunes d'aquestes revistes arribaven, qui sap per quins camins, fins a les àvides mans dels naturalistes illencs.

Dins d'aquest panorama promogut i fomentat des de l'Institut Balear i algunes associacions i mitjans de comunicació, apareix la figura d'en Josep Rul·lan i Mir, nascut a Sóller en 1829, un dels nostres personatges d'avui.

Josep Rul·lan i Mir

Aquest solleric cult i inqui-

(*) jrjurado@telefonica.net

D. Josep Rul·lan i Mir

et, fou a més un incansable divulgador de temes agrícoles sense oblidar mai la necessitat del coneixement de la natura. La seva biografia està esquitada d'activitats i publicacions ben sovint destinades a desterrar creences errònies que al voltant de la Natura –i de molts d'altres coneixements–, tan arrelades i comuns eren en aquesta època. Fou historiador i capellà, cursant també Magisteri i dirigint l'escola d'Establiments. Formà part dels grups de fundadors del Banc de Sóller, de l'empresa EL Gas S.A. i el Sindicat Agrícola Sollerí.

Fou un escriptor prolífic que ens deixà una densa obra en la que destaquem alguns títols: una història de Sóller (1875-76), que va ser la primera història local publicada a Mallorca, una descripció de les inundacions de Fornalutx i Sóller de 1885, una *Literatura Popular Mallorquina*

(1900), recollint la producció d'alguns glosadors sollerics, etc.; dins la temàtica agrícola escrigué sobre l'agricultura de la seva ciutat natal (1871), sobre el cultiu del garroves a Mallorca (1882), a més d'altres obres sobre cultius d'arbres en general, dels tarongers, de les oliveres, etc. Les seves col·laboracions no foren menys nombroses i s'estengueren a bona part de les publicacions periòdiques de la illa.

Rul·lan i Mir, fill il·lustre de Sóller, publicà també un treball en sis parts, titulat *Los pájaros i el agricultor* (1894), tot i seguint la línia d'en Pou i Bonet, en ell recull les seves queixes sobre la desídia i la ignorància de propietaris i pagesos, els excessos de la caça o l'espoliació de nius. Ens parla també de plagues i de les mancances d'una educació adient als al·lots en les escoles. La cinquena i la sisena part d'aquest treball està dedicada a la classificació i descripció dels aucells, recollint així mateix molts de noms comuns de les nostres aus –li diu Mèrlera roquera a *Monticola saxatilis*, Satjeta a *Troglodytes troglodytes*, Falcot a *Apus melba* i ja li diu Barba roja a *Saxicola rubetra*-. Aquest polifacètic sollerí encara recollí bona part dels seus articles a l'obra *Ensayos de agricultura i prehistoria* (1900). Va morir a Sóller l'any 1912.

Thomas Littleton Powys, Lord Lilford

El quart baró de Lilford, Thomas Littleton Powys, va néixer a Londres el 18 de març de 1833. Des de ben

Setla rossa, *Anas crecca*, dibuixada per Lilford

prest manifestà el seu interès per la zoologia i ben especialment pels aucells. Lord Lilford fou també un gran viatger especialment interessat per la Mediterrània i pel sud d'Espanya. Entre 1856 i 1858 va viatjar pels països mediterranis i a partir de 1864 i al manco fins a 1882, feu nombrosos viatges al sud de la península ibèrica i a la Mediterrània.

Pel que fa a l'ornitofauna del nostre arxipèlag, Lilford visità Menorca i Mallorca l'any 1865 i les seves observacions estan contingudes en el seu primer treball publicat i que veu la llum aquell mateix any: *Notes on the Ornithology of Spain* (Ibis, 1865). Podem recordar també, que la sargantana present a les illes i illots de Menorca i Mallorca, és per a la Ciència *Podarcis lilfordi*, en home-

natge a aquest naturalista. Pel que fa a l'ornitologia espanyola, Lord Lilford publicà a més, diversos treballs sobre una subespècie de la Curlera, *Numenius arquata*, (1873), sobre els Flamencs, *Phoenicopterus roseus*, (1880), tractant també les aus d'Andalusia (1884), i la Grua, *Grus grus*, (1892).

Fou membre electe de la Zoological Society i de la Linnean Society, i un dels fundadors de la British Ornithologists Union la qual també presidí així com la societat d'història natural de la seva regió, Northamptonshire. Entre els seus nombrosos treballs, destaca *Coloured Figures of the Birds of the British Islands* (1885-97), set volums amb més de quatre-centes magnífiques làmines d'aucells (una d'elles, la Setla rossa, *Anas crecca*, la podem veure aquí reproduïda), fetes per ell mateix. Lord Lilford no va poder veure acabada aquesta gran obra seva ja que morí a les seves possessions, a Lilford Hall, en juny de 1896.

Alexander von Homeyer

En el si d'una família aristocràtica n'Alexander von Homeyer nasqué el 19 de gener de 1834. Educat per preceptors, ja sentí durant la seva infantesa la vocació per les ciències naturals i tot seguint-la, començà en el seu moment els estudis universitaris que dugué a terme fins al 1852 quan ingressà com a cadet a l'Armada prussiana. Es retirà en 1878 amb el grau de major. Tengué amb la natura un contacte

estret i continuat i dedicant-se sobre tot a les papallones i als aucells, recol·lectant a més, ous i esquelets. Durant la primavera de 1861, Homeyer visità les illes de Menorca i Mallorca a les que feu una llarga estada plasmada en articles amb les seves observacions que foren publicats a la revista especialitzada *Journal für Ornithologie*, números 10 (1862), i 11 (1863), seguits de *Balearen und Algier, Nachträge*, al nº 12 de la mateixa revista. A la tardor de 1864, a la ja esmentada publicació, apareix l'article de n'Homeyer *Crucirostra crucirostra var. balearica* al que es proposa la creació de la nova espècie *Loxia balearica*, el nostre Trencapinyons.

Homeyer, entre totes les observacions fetes a les nostres illes, també consignà no poques cites poc comuns de les que volem donar una mostra: cita referències de cria del

flamenc a Mallorca; admet la cria i observa un exemplar juvenil de Bec vermell, *Netta rufina*; admet la nidificació de Cama roja, *Tringa totanus*; cita la Guatlareta de mar, *Glareola pratincola*; cita la Miula, *Athene noctua* i el Mussol emigrant *Asio flammeus*; cita un mascle cantant de Busqueret emmascarat, *Sylvia hortensis*; cita tres joves d'Àguila marina, *Haliaeetus albicilla* a Sa Dragonera; observa alguns exemplars de Gall faver, *Porphyrio porphyrio*; i tancant aquesta selecció de "rarestes" no apta per a escèptics, Homeyer cita la nidificació de la Fotja banyuda, *Fulica cristata*, al prat de Sant Jordi. Penseu només, amb totes les conseqüències que això comporta, que estem a 1861 i que aquestes observacions tenen 145 anys.

Els seus continus viatges li permeteren realitzar in comptables citacions que quedaren reflectides en nombrosos treballs que aportaren molts de coneixements a la jove ciència ornitològica: Homeyer fou, per exemple, el primer ornitòleg en descriure la Coablanca de Xipre, *Oenanthe cyprica*, i el Papamosques de mig collar, *Ficedula semitorquata*.

Als 69 anys anys, Alexander von Homeyer mor en 1903 a la ciutat de Greifswald, deixant-nos una col·lecció de més de 900 ous d'aucells i unes 35.000 papallones, i el que cau més a prop del nostre col·lectiu auceller: més de 150 treballs i articles d'ornitologia.

Homeyer cità el gallfaver a Mallorca. Foto: J. Bazán

Notícies del món

Manolo Suárez (*)

A començaments d'aquest any una notícia sobre natura va transcendir l'àmbit habitual d'aquest tipus de notícies i va córrer per les redaccions de gairebé tots els mitjans d'informació general del món. Quina era aquesta notícia tan important que tothom va comentar? Ni més ni menys que el descobriment a uns boscos de l'illa de Nova Guinea de una gran quantitat d'espècies animals i vegetals noves per la ciència.

La història comença amb l'expedició que un grup de científics d'Estats Units, Austràlia i Indonèsia va fer a les Muntanyes Foja, unes muntanyes situades a l'illa de Nova Guinea, feta amb el patrocini de la

fundació Conservation International i l'Institut Indonesi de Ciències i també amb recolçament financer de National Geogràfic i altres fundacions com la Swift, Gordon & Betty Moore i l'Institut Global Environment Project.

Aquestes muntanyes estan situades a la zona nord occidental de l'illa de Nova Guinea, a la part que pertany a Indonèsia, i tenen una extensió de més de 300.000 hectàrees de territori quasi verge format per boscos tropicals. Els científics van tenir com a base un petit poble d'un 200 persones anomenat Kwerba i també se van traslladar amb helicòpter més a l'interior on van

"Smoky honeyeater". Foto: National Geographic Society

(*) ornitologia@gobmallorca.com

Parotia berlepschii. Foto: National Geographic Society

instal·lar un campament.

Durant el temps que va durar l'expedició, en total quasi un mes entre els mesos de novembre i desembre, els científics de totes les especialitats que hi eren presents varen poder gaudir del que ells mateixos van anomenar com "el més proper al jardí de l'Edèn que se pot trobar a la terra".

Durant l'expedició se van trobar diferents plantes mai descrites, fins a 20 espècies noves de granotes!, un cangur arborícola nou per Indonèsia, i també unes novetats ornitològiques molt interessants.

El millor ornitològicament parlant va ser la descoberta d'una nova espècie per a la ciència, una au melífera que ells anomenen *smoky honeyeater*. És la primera au descoberta a Nova Guinea des de 1939.

Un altre descobriment sorprenent va ser el de l'au del paradís de Berlepsch (*Parotia berlepschi*). Aquesta au la va descriure un ornitòleg alemany, n'Otto Kleinschmidt, el 1897 a partir d'exemplars caçats per indígenes a un lloc desconegut de Nova Guinea. Des d'aquell moment no se va tornar a saber res més sobre aquesta espècie, i la seva localitat de

cria era tot un misteri fins avui, ja que els expedicionaris van poder observar amb els seus propis ulls el ritual d'aparellament d'un mascle i una femella dins el propi campament que havien instal·lat.

Un tercer fet important va ser que per primera vegada se va poder fotografiar un exemplar viu d'una altra espècie, l'*Amblyornis flavifrons* que va ser descobert el 1981 a les mateixes muntanyes Foja per un altre expedicionari, en Jared Diamond i que no s'havia vist més des del seu descobriment.

En Bruce Beehler, cap de l'expedició, va dir "només hem gratat la superfície", efectivament, tot això en un sol més d'expedició; que amaguen les muntanyes Foja? Això ho sabrem en el futur. Tots esperem noves expedicions i esperem també que el descobriment d'aquest món perdut no signifiqui l'inici del seu final.

Amblyornis flavifrons. Foto: National Geographic Society

Sortides ornitològiques

Gemma Carrasco*, Manuel Suàrez*, Maties Rebassa* i Rafel Mas*

Platges de la Colònia de Sant Jordi, Ses Salines

El 28 de desembre de 2005 devuit persones anàrem a la Colònia de Sant Jordi, i guiats per en Mànix vàrem fer un “petit passeig” vorejant la costa. Passàrem per Platja des Dolç, Platja des Delfí, Es Carbó, Cala en Tugores, Platja des Cargol i finalment arribàrem al far de Cap Salines on dinàrem. El dia va ser assolellat però feia bastant de vent. Així i tot poguérem disfrutar de les següents espècies: Gavina (*Larus michahellis*), Gavina de bec vermell (*Larus audouinii*), Vitrac (*Saxicola torquata*), Tudó (*Columba palumbus*), Xivitona (*Actitis hypoleucos*), Ull de bou (*Phylloscopus collybita*), Flamencs (*Phoenicopterus roseus*) un esbart d'aprox. 100 exemplars volant damunt la mar, que es dirigien probablement a l'Estany de Ses Gambes, Teulader (*Passer domesticus*), Arner (*Alcedo atthis*) 2 exemplars pescant a la mar, Ropit (*Erithacus rubecula*), Esparver (*Hieraeetus pennatus*), Tord (*Turdus philomelos*), Grívia (*Turdus viscivorus*), Xebel·lí (*Burhinus oedicnemus*), Coa-roja de barraca (*Phoenicurus ochruros*), Xoriguer (*Falco tinnunculus*), Corb marí (*Phalacrocorax aristotelis*), Picaplatges (*Arenaria interpres*), Capblau (*Anas platyrhynchos*),

Tirulil·lo camanegra (*Charadrius alexandrinus*), Titina (*Anthus pratensis*), Estornell (*Sturnus vulgaris*), Cucullada (*Galerida theklae*), Puput (*Upupa epops*).

De tornada amb un fort vent de cara es varen acabar els ocells. Però l'espectacle de la mar enfadada copejant les roques i les platges plenes de posidònia i desertes de gent, van valer la pena. En definitiva, una sortida molt recomanable.

Cabrera

La primera sortida del 2006 es va fer el mes de gener, el dia 23. Es va fer en col·laboració amb el Parc Nacional de Cabrera que posà a la nostra disposició el seu vaixell “Aldebaran” per fer la sortida marina. Es va sortir des de Porto Pi i anàrem cap a Cabrera amb la finalitat de veure aucells marins durant el trajecte. De camí a l'arxipèlag de Cabrera, passant a prop de Cap Regana, Cap Enderrocat i Cap Blanc poguérem veure les següents espècies: Soteler (*Morus bassanus*), Gavina de bec vermell (*Larus audouinii*), Gavina (*L. michahellis*), Gavina d'hivern (*L. ridibundus*), corbmarí gros (*Phalacrocorax carbo*), Virot petit (*Puffinus mauretanicus*), esbarts d'estornells, Xoriguer (*Falco tinnunculus*), Llambritja de becllarga

(*) ornitologia@gobmallorca.com

Moment de l'excursió a Cabrera. Foto: N. Negre

(*Sterna sandvicensis*) i paràsit gros (*Stercorarius skua*).

Una vegada a l'illa uns quants anàrem a fer una excursió a peu per la Serra de Ses Figueres i altres quedaren vora la platja vetllant els antics camps de conreu. S'observaren: 2 exs. de titina de Richard (*Anthus richardi*), sordai (*A.pratensis*), Terrola (*Alauda arvensis*), Tord cellard (*Turdus illiacus*), Tord burell (*Turdus pilaris*), Tord, Xorrec (*Sylvia balearica*), busqueret de cap negre (*Sylvia melanocephala*), busqueret de capell (*Sylvia atricapilla*), aligot (*Buteo buteo*), Xoriguer, Falcó (*F.peregrinus*), Esparver (*Hieraetus pennatus*), Puput, Ropit, Coa-roja (*Phoenicurus ochruros*), Ull de bou (*Phylloscopus collybita*) Pinsà (*Fringila coelebs*), Cadenera

(*Carduelis carduelis*), verderol (*Carduelis chloris*), passerell (*Carduelis cannabina*), Lleonet (*Carduelis spinus*), estornell, vitrac (*Saxicola torquata*), Xalambrí (*Prunella modularis*), tudó (*Columba palumbus*), Corb (*Corvus corax*).

En total participaren 27 persones a més de la tripulació del vaixell. Els guies varen ser en Pep Amengual i en Patxi Gordiola.

Puig d'es Galatzó, Puigpunyent

El dia 5 de febrer vàrem anar al Puig d'es Galatzó a la recerca del Xalambrí de muntanya (*Prunella collaris*) i d'altres espècies. Participaren en l'excursió un total de 17 persones i el guia va ser en Carlos López-Jurado. Les espècies que es deixaren

Al cim del Galatzó. Foto: R. Mas

veure varen ser: cotorreta de Kramer (*Psittacula krameri*) prop del poble, Xorics (*Falco tinnunculus*). Pujant al cim del Galatzó: coa-roja de barraca (*Phoenicurus ochruros*), passaforadí (*Troglodytes troglodytes*), busqueret de cap negre (*Sylvia melanocephala*), reiuet (*Regulus ignicapilla*), vitrac (*Saxicola torquata*), Pàssera (*Monticola solitarius*), Corb (*Corvus corax*), ropit (*Erithacus rubecula*), ferrerico blau (*Parus caeruleus*), teulader (*Passer domesticus*).

La pujada va ser molt curta i dinàrem a dalt del puig. Del xalambri no vérem ni el rastre.

Son Real, Santa Margalida

El 26 d'abril la sortida orni-

tològica es va fer a la finca de Son Real (Santa Margalida) per veure diferents espècies de busqueret i els primers migrants transaharians.

Des de les cases de son Real s'arribà a la Necròpolis de Son Real i a l'Illot des Porros, on sovint se poden veure aus limícoles.

Les espècies que s'observaren: Coll-blau (*Anas platyrhynchos*), Corpetassa (*Phalacrocorax carbo*), Corb-marí (*Phalacrocorax aristoteli*), Agró blanc (*Egretta garzetta*), Esparver (*Hieraaetus pennatus*), Arpella (*Circus aeruginosus*), Esparver d'albufera (*Circus cyaneus*), Perdiu (*Alectoris rufa*) i faisà (*Phasianus colchicus*), Tiruril.lo cama-negre (*Charadrius alexandrinus*), Numenius sp., Gavina

(*Larus michahellis*), Puput (*Upupa epops*), Terrolot (*Calandrella brachydactyla*), Cucullada (*Galerida theklae*), Oronella (*Hirundo rustica*), Verola (*Anthus campestris*), Sordai (*Anthus pratensis*), Passaforadí (*Troglodytes troglodytes*), Ropit (*Erithacus rubecola*), Primavera (*Oenanthe oenanthe*), Vitrac (*Saxicola torquata*), Tord (*Turdus philomelos*), Mèl·lera (*Turdus merula*), Busqueret de cap negre (*Sylvia melanocephala*), Xorrec (*Sylvia balearica*), Busqueret roig (*Sylvia undata*), Ferrerico (*Parus major*), gorrió (*Passer domesticus*), Passerell (*Carduelis cannabina*), Cadenera (*Carduelis carduelis*), Verderol (*Carduelis chloris*), Trencapinyes (*Loxia curvirostra*), Sól·lera (*Emberiza calandra*).

El dia va ser preciós i en l'excursió es va incloure una sesta baix les sabines. El guia va ser en Rafel Mas i participaren 14 persones.

Vall de Bóquer, Pollença

El dia 30 d'abril la sortida ornitològica va ser a la Vall de Bóquer, a Pollença. És una vall molt coneguda i reconeguda perquè és una zona on se concentren les aus durant el pas migratori prenupcial, abans de partir cap al nord. A la tornada es va fer una aturada a la torre d'Albercutx per veure si s'observava algun rapinyaire. El guia va ser en Maties Rebassa.

No es varen veure massa espècies d'aus migrants segurament perquè feia massa bon temps (anticicló) i els migrants no es varen veure obligats a aturar-se i sedimentar a la vall. Així i tot, sí que es va poder

observar alguna espècie interessant. Unes titines dels arbres (*Anthus trivialis*) es deixaren veure de ben a prop, així com alguns ulls de bou grossos (*Phylloscopus trochilus*), coaroges (*Phoenicurus phoenicurus*), papamosques negres (*Ficedula hypoleuca*), i fins i tot una milana negra (*Milvus migrans*) sobrevolant la vall. Més tard es veren milanes (de les dues espècies) a la Torre d'Albercutx.

Altres espècies observades a la Vall de Bóquer i a la Torre d'Albercutx:

Voltor (*Aegypius monachus*), Esparver (*Hieraetus pennatus*), milana negra (*Milvus migrans*), xoriguer (*Falco tinnunculus*), falcó marí (*Falco eleonora*), falcó peregrí (*Falco peregrinus*), gavina de potes grogues (*Larus michahellis*), tudó (*Columba palumbus*), falzia (*Apus apus*), puput (*Upupa epops*), abellerol (*Merops apiaster*), oronella (*Hirundo rustica*), passaforadí (*Troglodytes troglodytes*), rossinyol (*Luscinia megarhynchos*), vitrac (*Saxicola torquata*), mèl·lera (*Turdus merula*), busqueret de cap negre (*Sylvia melanocephala*), Busqueret mosquiter (*Sylvia communis*), Matamosques gris (*Muscicapa striata*), Capferrerico (*Parus major*), Corb (*Corvus corax*), teulader (*Passer domesticus*), pinsà (*Fringilla coelebs*), cadenera (*Carduelis carduelis*), verderol (*Carduelis chloris*), gafarró (*Serinus serinus*) i sól·lera boscana (*Emberiza cirius*). A la Vall de Bóquer varen ser 9 les persones participants i a la torre d'Albercutx s'afegiren 9 persones més que estaven ja observant el pas de rapinyaires.

???

Sabíes que...?

José Luis Martínez (*)

A més d'esser un bon aïllament tèrmic i proporcionar la capacitat de volar, el plomatge de les aus és un impressionant sistema de comunicació.

Mitjançant el color de les plomes, les aus ofereixen informació als seus congèneres sobre la capacitat de cercar aliment o defensar un territori, la seva condició física, el seu sexe i edat o el grau de parasitació.

Per exemple, el color negre que el Capferrerico (*Parus major*) presenta en el pit, li ve donat per la melanina, pigment que està relacionat amb la síntesi de testosterona

i aquesta, a la vegada, amb l'agressivitat de l'individu. A través de diversos experiments, s'ha demostrat que la mida de la "corbata" negra del Capferrerico està directament relacionada amb l'agressivitat de l'individu a l'hora de defensar el niu i amb el seu grau de dominància social, amb això els individus menys dominants eviten lluites innecessàries amb aquests exemplars de major "status".

Una altra informació que ve donada pels colors grocs, taronges o vermells és la capacitat per cercar aliment, la seva condició física i la resistència d'un exemplar als paràsits

Ferrerico (*Parus major*). Foto: M. Suàrez

(*) joseluismartinezmartin@yahoo.es

i les malalties.

Per entendre aquest grau de comunicació hem de saber que aquests colors estan formats principalment per carotenoids, substància que no pot ser sintetitzada per les aus sinó que es troba als fruits, pol·len, algunes llavors i fulles. La presència de carotenoids en les fulles d'algunes plantes es fa molt notòria a la tardor quan, en degradar-se la clorofil·la que dóna el color verd a aquestes fulles, el bosc s'omple de groc i vermell.

Cada primavera, les erugues ingereixen les fulles acabades de sortir i repletes de carotenoids, i quan el capferrerico ingereix una eruga, aquesta substància passa al seu torrent sanguini i d'allà a les plomes. D'aquesta manera, el plomatge groc del capferrerico serà més intens i brillant quantes més erugues mengi; fet que indica a les femelles la capacitat d'aquest individu per cercar aliment, i per tant, per alimentar els polls.

Però encara n'hi ha més. Com s'ha dit anteriorment, els colors són un bon indicador de la condició física i de la resistència a paràsits i malalties. Per posar un exemple, si un individu està infectat per *Coccidia*, un protozou que parasita el tub digestiu, aquest veu reduïda la seva capacitat intestinal i, encara que ingereixi una gran quantitat d'erugues, no podrà assimilar-les en la mateixa magnitud que un exemplar no afectat; per tant, el seu plomatge serà menys colorejat i brillant que el de l'individu sa.

En 1996, una epidèmia de conjuntivitis aviar va afectar a la població de Pinça Mexicà (*Carpodacus*

mexicanus), matant més de ¡225 milions! d'exemplars. Investigacions en aquest terreny mostraren que la supervivència dels més colorejats havia estat molt superior; el que demostrava que les aus amb colors més brillants eren més resistents a les malalties.

Aquests són només alguns detalls de la informació que ofereixen les aus amb els seus colors, així que la pròxima vegada que vegis un capferrerico et pot demanar: Què estarà dient amb els seus colors?

Si vols saber més:

-Dale, S. i T. Slagsvold. 1996. Plumage coloration and conspicuousness in birds: Experiments with the pied flycatcher. *The Auk*, 113:849-857.

-Järvi, T i M. Bakken. 1984. The function of the variation in the breast stripe of the Great tit (*Parus major*). *Animal Behaviour*, 32: 590-596.

-Nolar, P.M., G.E. Hill i A.M. Stoeck. 1998. Sex, size, and plumage redness predict house finch survival in an epidemic. *Proceeding of the Royal Society of London series B*, 265: 961-965.

-Senar, J.C i M. Camerino. 1998. Status signalling and the ability to recognize dominants: an experiment with siskins (*Carduelis spinus*). *Proceeding of the Royal Society of London series B*, 265: 1515-1520.

-Senar, J.C . i LL. Arroyo. 2005. Comunicarse a través del plumaje. *La Gacilla* 123: 16-19.

On veure aucells?

El Prat de Lluriac

Damià Coll Pons (*)

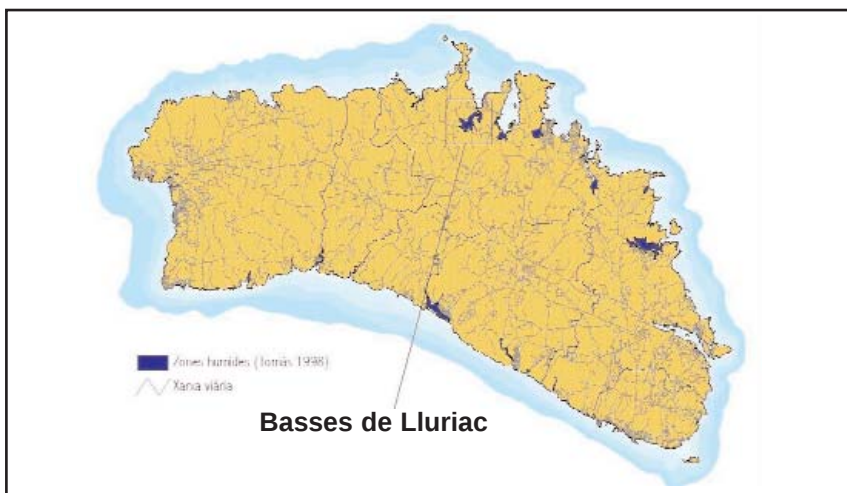
El Prat de Lluriac és una zona humida de tipus maresma litoral situada al Nord del municipi des Mercadal i considerada la tercera zona humida més important de Menorca, després de S'Albufera des Grau i Son Bou. Està formada per les tres basses més grans, el darrer tram del torrent des Mercadal que desemboca a la platja de Tirant i altres zones inundables, tot barrejat amb un dels sistemes dunars més extensos de Menorca i terres de conreu.

Associades a aquests ambients hi trobam interessants comunitats vegetals, com un gran tamarellar, savinar, salicorniar, pinar i ullastrar,

la qual cosa dóna una idea de la gran biodiversitat de la zona.

Fruit d'aquest mosaic d'hàbitats hi podem observar, al llarg de l'any, pràcticament totes les espècies d'ocells que se citen normalment a Menorca, excepte les típiques de muntanya, les bàsicament forestals i les exclusivament marines.

Condicionada pel règim anual de pluges, la característica més peculiar d'aquesta zona humida és el caràcter temporal de les basses, fet que provoca canvis profunds en la seva fisonomia i un contrast espectacular en l'espectre d'espècies d'ocells que acull en funció de l'època

(*) damiacollpons@terra.es

de l'any en què les visitem; i és que allà on durant els mesos de desembre i gener hi havia centenars, o, fins i tot, milers d'ànecs, des de finals de juny fins a finals d'agost hi podem observar ocells típics d'ambients esteparis i d'espais oberts.

La zona més coneguda i visitada pels ornitòlegs pel seu fàcil accés són les basses més grans, circumval·lades pels camins de Tramuntana i de Tirant, des d'on es poden observar els ocells, fins i tot sense baixar del cotxe; aquesta accessibilitat, a vegades es converteix en un inconvenient, ja que la presència continuada de curiosos, caçadors, etc. sobretot durant els caps de setmana, a vegades provoca la intranquil·litat dels ocells, que es desplacen a altres llocs més segurs.

Lògicament, l'època més espectacular per als aficionats a l'ornitologia és la d'hivernada, des de mitjans de desembre fins a mitjans de febrer, quan hi trobam el màxim absolut d'ocells de tot l'any, ja que les poblacions sedentàries d'ocells aquàtics coincideixen amb les hivernants.

Els ànecs que hi podem observar són, en un percentatge altíssim, nedadors, i entre els més abundants destaquen el coll-blau (*Anas platyrhynchos*), el xiulaire (*Anas penelope*), l'anedó (*Anas crecca*) i el cullerot (*Anas clypeata*). També es presenten cada hivern, encara que en nombre més escàs, el coer (*Anas acuta*), l'àneda gris (*Anas strepera*), l'oca comuna (*Anser anser*) i l'àneda blanca (*Tadorna tadorna*).

Els ànecs capbussadors, com el rabassot (*Aythya ferina*), són visitants escassos sobretot en època de

màxim nivell d'aigua, ja que tenen com a hàbitat quasi exclusiu a Menorca s'Albufera des Grau.

En canvi el soterí petit (*Tachybaptus ruficollis*) es pot veure durant tot l'any, ja siguin individus reproductors, migrants o hivernants.

De la família de les ràl·lides, les espècies més comunes són la fotja (*Fulica atra*) i la polla d'aigua (*Gallinula chloropus*); a més a més, els darrers anys és cada cop més habitual citar el gall faver (*Porphyrio porphyrio*), encara que no cria aquí per falta de cobertura vegetal adequada; en canvi el rascló (*Rallus aquaticus*) és cada cop més difícil de detectar. Com a dada curiosa, el mes de març de 2003 es va anellar aquí un exemplar de rasclet pintat (*Porzana porzana*).

Alguns ardeids passen aquí l'hivern, com l'esplugabous (*Bubulcus ibis*), de cada any més nombrós, i alguns exemplars d'agró gris (*Ardea cinerea*) i agró blanc (*Egretta garzetta*).

També és fàcil observar durant aquests mesos algunes limícoles com la juia (*Vanellus vanellus*), la becassina (*Gallinago gallinago*) i la xivita (*Tringa ochropus*).

No és rar observar altres ocells més aviat marins que s'acosten a Lluriac, tant per alimentar-se com per descansar, com la gavina camargroga (*Larus michaelis*), l'àguila peixatera (*Pandion haliaetus*) o el corb marí gros (*Phalacrocorax carbo*).

Pel que fa als rapinyaires, durant l'hivern i els passos migratoris és normal observar alguns exemplars d'arpella d'aigua (*Circus aeruginosus*) volant a pocs metres de la làmina d'aigua. A més a més, atrets per la

disponibilitat d'aliment, és freqüent observar durant tot l'any altres rapinyaires sedentaris com el soter (*Hieraaetus pennatus*), el falcó (*Falco peregrinus*) o el xòrc (*Falco tinnunculus*).

Un cop iniciada la migració de primavera, s'hi concentren un major nombre d'espècies, quan els últims hivernants coincideixen amb els primers migrants prenupcials; baixen les anàtides, encara que arriba l'anedó blanc (*Anas querquedula*), i apareixen les limícoles, com el cegall coa-negra (*Limosa limosa*), el cama-roja roja (*Tringa totanus*), el cames de jonc (*Himantopus himantopus*), que fa uns anys va criar aquí, el camaverda (*Tringa nebularia*), el batallaire (*Philomachus pugnax*) o la valona (*Tringa glareola*).

Aquesta és l'època en què, a més a més dels agrons gris i blanc, no reproductors a Menorca, però presents tot l'any, es presenten de sobte altres ardeids, com l'agró roig (*Ardea purpurea*), el toret (*Ardeola ralloides*) o l'orval (*Nycticorax nycticorax*); fins i tot en els darrers anys s'han enregistrat diverses cites de bitó (*Botaurus stellaris*) i d'agró blanc gros (*Egretta alba*).

També se citen de tant en tant altres espècies més rares, com el Flamenc (*Phoenicopterus ruber*), la grua (*Grus grus*), la cigonya blanca (*Ciconia ciconia*), o l'ibis negre (*Plegadis falcinellus*).

Durant els mesos d'abril i maig també es poden veure esporàdicament xatracs i fumarells, com el fumarell carabanc (*Chlidonias hybridus*) i el fumarell alabanc (*Chlidonias leucopterus*), que en algunes ocasions es deixen

veure per aquí.

El mínim anual d'espècies aquàtiques el trobam durant els mesos de juny i juliol, quan el nivell de l'aigua, que es va eutrofitzant, és molt baix, o, fins i tot les basses s'eixuguen completament. En aquesta època, les basses acullen els ocells reproductors: algunes parelles de coll blau, fotja, polla d'aigua i soterí petit; quan les temperatures són més elevades, tant els adults com els joves de l'any es desplacen a altres zones humides de l'illa, o, fins i tot, a mar oberta, tornant a pasturar durant les primeres hores del matí.

En aquest moment, gran part de les basses està ocupada per ocells com el sibel·lí (*Burhinus oediconemus*), la titeta d'estiu (*Anthus campestris*), la guàtlera (*Coturnix coturnix*) o la perdiu (*Alectoris rufa*).

La migració de tardor és l'època menys vistosa quant al nombre d'ocells que podem veure, ja

Arner, *Alcedo atthis*. Foto: D. Coll

que, depenent de les pluges de finals d'estiu, normalment les basses resten eixutes o el nivell d'aigua encara és molt baix. El nombre mínim d'ocells es dona durant els mesos d'agost i setembre, i destaca el pas de les diferents espècies d'agrons.

Pel que fa a la resta de la zona humida, s'ha de mencionar que el torrent des Mercadal, alimentat per les aigües residuals de la depuradora, manté el curs d'aigua durant tot l'any, la qual cosa li permet albergar, sobretot a la desembocadura, on el cabal d'aigua és més important, les espècies sedentàries que habiten a les basses; això és més notori durant l'estiu, quan aquestes s'eixuguen.

Fins ara hem fet referència a la zona humida i principalment als ocells aquàtics, però no podem deixar de banda la resta d'hàbitats i d'espècies d'ocells que es concentren a les zones de conreus, tamarellar i savinar dels voltants de les basses.

Durant l'hivern veurem esbarts de fringílids, moltes espècies dels gèneres *Phylloscopus*, *Anthus*, *Motacilla* o *Turdus*, i altres tan conegudes com l'alosa (*Alauda arvensis*) i l'estornell (*Sturnus vulgaris*).

Durant els passos migratoris, sobretot el prenupcial, destaquen, entre d'altres, el coa-rotja reial (*Phoenicurus phoenicurus*), el vitrac foraster (*Saxicola rubetra*), el cul-blanc gris (*Oenanthe oenanthe*) i la vinjolita de vorera (*Riparia riparia*).

Pel que fa a les espècies reproductores, durant una prospecció feta l'estiu de 2003 (T. Pons, D. Coll)

Basses de Lluriac. Foto: D. Coll.

vam controlar un total de 33 espècies criant aquí, resultant les més abundants el busqueret cap-negre (*Sylvia melanocephala*), el rossinyol (*Luscinia megarhynchos*), el butxac (*Cisticola juncidis*) i el rossinyol bord (*Cettia cetti*).

Finalment, cal destacar, per una banda, la colònia, cada vegada més minsa, d'abellerol (*Merops apiaster*), que cria al sistema dunar, i per una altra, que a un racó de la platja de Tirant, al costat de la desembocadura del torrent, i envoltats pels primers turistes de l'any, hi crien unes poques parelles de passa-rius petit (*Charadrius dubius*).

Estam parlant, en definitiva, d'un fràgil espai de gran valor ecològic que ha de ser protegit, i que, potser, no se li dona la importància que mereix, tant a nivell de Menorca com de Balears.

Traduint una mica

Alguns motacíl·lids: les titines

Jesús R. Jurado (*)

Les titines al nostre país estan molt ben representades ja que apareixen citades al manco vuit espècies en el conjunt de les Illes. Junt amb els Xàtxeros -dels que parlarem un altra dia-, són una part de la família dels motacíl·lids que està distribuïda per tot el món exceptuant la Polinèsia, no arribant a la vintena les espècies presents al nostre continent.

La família dels motacíl·lids és originària del Miocè que començà fa poc més de vint milions d'anys i els seus primers fòssils foren trobats a

França.

Anem ara a veure per damunt que és el que diem quan fem servir els noms llatins amb els que les Titines són conegudes dins la Sistemàtica. Serà obligat començar pel nom de la família que la Ciència anomena com a *Motacillidae*: és una paraula que de bon començament es va emprar per descriure als xàtxeros en els temps immediats al canvi d'era. Tradicionalment s'ha donat per suposat que és una paraula composta pels mots llatins *motio* que és moviment, agitació, impuls, etc. i *cilla*, paraula baix-llatina amb el significat de coa o possiblement també *cillo* que voldria dir remoure o remenar freqüentment; no està massa clar però s'han usat en la descripció de moltes espècies com *albicilla*, *rubicilla* i altres. Resumint: avui per avui Motacillidae vol dir que mou molt sovint la coa. Veiem ara el nom del gènere que per aquest grup de motacíl·lids és *Anthus*. És a dir que els aucells que a l'arxipèlag unifiquem baix el nom comú de Titines -maldament n'apareixem molts més de noms populars-, pertanyen tots al gènere *Anthus*. La paraula grega *anthos* la va emprà n'Aristòtil per mencionar un aucell acolorit que no ha estat identificat amb seguretat i segles més tard, el

Píula, *Anthus campestris*. Foto: J. Bonnín

(*) jrjurado@telefonica.net

romà Plini ja utilitza *anthus* per descriure probablement a la *Motacilla flava*, el nostre Xàtxero groc.

Però deixem ara als Xàtxeros per centrar-nos en les Titines que a les nostres illes ja hem dit al començament, que hi eren presents vuit espècies. Seguirem l'ordre sistemàtic i per tant haurem d'iniciar el llistat amb *Anthus richardi*, abans dita *Anthus novaeseelandiae*. És una espècie considerada com a divagant a les Balears i classificada com a rara a nivell de tot l'estat. D'aquesta titina, coneguda entre els nostres ornitòlegs com a Titina grossa o Titina de Richard, s'han vist uns vint exemplars al nostre arxipèlag. Quasi es podria dir que l'espècie estava predestinada a dir-se *richardi*, vegem-ho: l'any 1812 s'obté a Anglaterra un exemplar d'aquesta espècie accidental a Europa i fins a dotze anys més tard no es presenta a la Societat Linneana de Londres, batejant-se-la com a *Anthus richardi* en homenatge al botànic francès Aquil·les Richard però en l'interval, a l'any 1815, un naturalista quasi anònim, Richard, troba un altre exemplar a França, el presenta i es publica la citació en 1818, donant-se-li el nom de *Anthus richardi*. Et posis com et posis és *Anthus richardi*.

La següent titina en el llistat és la que coneixem com a Titina d'estiu, a més de piula, verola, etc. A les Illes és estival i migrant moderat i el seu nom en la Sistemàtica és *Anthus campestris* que òbviament en llatí vol dir "del camp". Ve a continuació la Titina de Hodgson -també li hem dit Titina d'esquena olivàcia,

Titina d'arbre, *Anthus trivialis*. Foto: P. Garcias

quasi res!-, que és divagant a l'arxipèlag i només una vegada ha estat observada aquí. És considerada una rara a tot l'estat. El nom comú que fem servir l'agafem directament de la seva denominació científica, *Anthus hodgsoni*. En Brian H. Hodgson fou un naturalista i viatger anglès nascut el 1800 particularment dedicat a l'ornitologia que entre altres molts de mèrits, donà al Brithis Museum una col·lecció d'uns deu mil espècimens. Havia trobat aquesta titina a l'Himàlaia, on és molt comuna, i l'havia batejada com a *maculatus* però en fer-se la descripció en 1844 se la va anomenar com la coneixem avui: *Anthus hodgsoni*.

Una altra titina migrant moderada a totes les nostres illes, és la Titina d'arbre o dels arbres -no ve d'un-, que coneixem també com a Tortet de llaurada i està classificada com *Anthus trivialis*. La paraula llatina que la descriu vol dir molt corrent o frequent. Ve ara una espècie, la *Anthus pratensis*, que trobarem hivernant i migrant amb moderada abundància a totes les Balears. La coneixem com a Titina sorda a més

Titina de muntanya, *Anthus spinoletta*. Foto: P. Garcias

d'alguns noms populars tan nostrats com a bisbeta, sordall o burella. La paraula llatina *pratensis* vol dir "dels prats" indicant-nos un tret característic d'aquests aucells.

Compareix ara a la llista una titina considerada migrant rara a les Gimnèsies i accidental a les Pitiüses; la coneixem els naturalistes com a Titina gola-roja essent aquest adjectiu comú a tots els Països Catalans. La Ciència l'anomena *Anthus cervinus* que en llatí, enfora de tenir res a veure amb la famosa muntanya, es refereix a que el seu color és semblant al dels cérvols. La segueix la setena titina present a l'arxipèlag, que és *Anthus petrosus*, coneguda entre nosaltres com a Titina d'aigua, que és considerada Raresa Local a Balears ja que només ha aparegut a Mallorca tres vegades i totes tres el mateix any, el 1993: el primer cop al mollet de Ca'n Picafort i dos cops més a S'Albufera. El seu llinatge llatí, *petrosus*, propi de les pedres o de les roques, es refereix al seu hàbitat

gairebé sempre proper a les costes marítimes.

Ara per ara, la llista de titines observades a les nostres illes es tanca amb la Titina de muntanya, la *Anthus spinoletta* dins la Sistemàtica. No està massa clar l'origen de la paraula "spinoletta" però tot pareix indicar que prové de l'italià antic, tractant-se d'un nom propi de la regió de Florència -"spipoletta"- que encara ara és utilitzat per anomenar a les titines, especialment a la Titina sorda o Sordall (*A. pratensis*). Avui en italià, a la *spinoletta* li diuen Spioncello però a més, per altres titines trobarem Pispola, Pispolone, etc. A l'arxipèlag nostre, aquesta Titina de muntanya, la trobarem hivernant en quantitats moderades o escasses segons les illes, i durant els passos migratoris.

Haurà estat tot per aquesta vegada. Un altre dia ja veurem que ens diuen els noms llatins dels Xàtxeros, l'altra meitat de la família dels Motacíl·lids.

Col·laboració

Cens de cabots a Son Servera

Alumnes de 2nC de l'IES Son Servera

Als meus companys de 1^of (ara 2^oc) i a mi ens ha agradat treballar amb les nostres professores de ciències naturals Arancha Pastor i M^aAngels Comes i amb el Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB), per fer una recerca de nius dels cabots a la nostra comunitat.

Els dies d'anar a comptar nius de cabots eren els dimarts, perquè sortíem a la una del migdia, primer anàvem a menjar al poliesportiu, després ens dirigíem caminant cap al centre del poble, on ens dividíem en dos grups, un grup al nord del poble i un altre al sud (cada grup amb una professora). També venia amb nosaltres un company de l'institut que no s'havia apuntat al projecte cabot, però ens va servir de molta ajuda a l'hora de trobar uns

quants nius.

El grup del sud va trobar una anciana que tenia un niu just a la seva casa, el niu tenia dos colors, un grisós i altre més roig, l'anciana ens va explicar que el niu havia estat destrossat per una tempesta i havia quedat un tros, però a l'any següent uns cabots el reconstruïren i quedà amb dos colors.

Vàrem quedar un altre dia per acabar de comptar els nius però quan anàvem cap el poble es va posar a ploure molt fort i les professores ens van dur a casa i altres varen cridar els pares per que vinguessin a recollir-nos, acabàrem tots empapats.

Les coses que més ens van agradar varen ser: quan els pares li donaven menjar a les cries, quan passaven volant els pares per agafar el menjar, quan escoltàrem les cries demanar el menjar als pares, quan entraven al niu a tota velocitat...

Els meus companys i jo esperam ansiosos el moment que les nostres professores ens cridin per tornar a comptar nius de cabots i tornar veure a altres famílies ocupant els nius dels ocells que havíem vist fa un any, escoltar les cries que ja s'han fet adultes, veure-les volar quan fa un any estaven demanant menjar als pares, ara són ells els qui van a cercar el menjar per a les seves cries.

Cabots, *Delichon urbicum*, al seu niu. Foto: T.M.

A l'aguait

Rafel Mas (*)

Els ornitòlegs de les Illes segueixen estant "al tanto" del que passa per sobre dels seus caps i pastura per les voreres i sementers i gràcies a aquesta fixació gairebé malaltissa podem confeccionar la següent llista de citacions. A continuació ve un recull de les observacions dels aucells més interessants que s'han produït a Mallorca en els darrers mesos d'octubre, novembre i desembre. Com sempre aquestes cites han estat passades per diversos observadors a través del forumAus del GOB per al delit i gaudi dels que estam connectats. Podeu trobar més informació a la plana web del GOB www.gobmallorca.com i apuntar-vos al fòrum si voleu rebre els missatges mitjançant un correu a l'adreça foru-maus@gobmallorca.com. Trobareu les instruccions a la plana web citada abans.

OCTUBRE

Dia 1 d'octubre a s'Albufera de Mallorca es veren 8 sel·les marbrenques (*Marmaronetta angustirostris*), 6 ibis negres (*Plegadis falcinellus*) i una ànnera canyella (*Tadorna ferruginea*). Les fotges banyudes instal·lades a la llacuna de Sa Roca covaven de nou, una aposta arriscada en aquestes dates. Dies després es veien més sel·les marbrenques que mai: des de l'aguait

del CIM (Es Ras), fins a 5 juntes, i des de l'aguait dels Colombars, fins a 11 exs.

El dia 2, s'observà un musol emigrant (*Asio flammeus*) en els camps propis a la depuradora de s'Albufera.

El dia 5 dues cigonyes (*Ciconia ciconia*) aturades vora la carretera Sineu-Palma, a uns 200 m de Natura Parc.

10 d'octubre: Les concentracions d'estornells comencen a ser molt nombroses, es concentren a mils a s'Albufera.

El mateix dia i des de la mar s'observaven a Punta Nati, Menorca, grups de fins a 15 exemplars de falcó vesper (*Pernis apivorus*) sortint cap a Mallorca. També passaven grans grups d'Agró gris (*Ardea cinerea*) per ses Salines, observant-se un grup de fins a 36 exs.

El 16 d'octubre a Cap Salines s'observà un esbart de 16 Esparvers (*Hieraeetus pennatus*) i 9 Arpelles (*Circus aeruginosus*). També 1 Hortolà (*Emberiza hortulana*) i 1 Coablanca (*Oenanthe oenanthe*).

El 19 d'octubre al Parc Natural de Sa Dragonera es capturava un menjamosques barba-roja (*Ficedula parva*) a la campanya de la migració postnupcial que s'estava fent al Parc. Un jove de l'any que feia voltera per anar cap a Àfrica. Arribaven les anàtides a s'Albufera:

(*) rafelmas@mallorcaweb.net

Les cel·les (*Anas crecca*) i els cullerots (*A. clypeata*) eren ja abundants, mentre que siuladors (*A. penelope*) i Coers (*A. acuta*) eren encara escassos. Aquest mateix dia es deixà caure la primera oca (*Anser anser*).

El dia 23 es va veure una Esmerla (*Falco columbarius*) a Cap Salines i 3 exemplars més a s'Albufera.

A finals de mes la migració post-nupcial estava en els seus màxims: els migradors presaharians i els hivernants es decidien a arribar i entrava el gruix de ropits (*Erithacus rubecula*), començaven a veurer-se bastants coa-roges de barraca (*Phoenicurus ochruros*), Ulls de bou (*Phylloscopus collybita*), lleonets (*Carduelis spinus*), tords (*Turdus* sp), alguns durbecs (*C. coccythraustes*), xalambrins (*Prunella modularis*), reiets (*Regulus regulus*)...

El 26 d'octubre pels camps de Cap Salines es veren 15 tords grívia

(*Turdus viscivorus*).

NOVEMBRE

Dia 3 a s'Albufera de Mallorca es va veure un exemplar juvenil de Falcó llaner (*Falco biarmicus*) i 2 exs. de Gavina de cap negre (*Larus melanocephalus*).

El 5, a l'estació de depuració de Son Navata, Felanitx, un mascle d'Ànnera collarada (*Calloneta leucophrys*) espècie originària de la zona central de Sudamèrica.

El dia 8 a la platja de la badia de Pollença una femella d'hortolà blanc (*Plectrophenax nivalis*) espècie de molt al nord.

El dia 17 es trobava una Cega (*Scolopax rusticola*) ferida a la Plaça del Rosari, a Palma i un avisador (*Himantopus himantopus*) també dins Ciutat. I un exemplar d'ànnera capbussona (*Podiceps nigricollis*) es va trobar mort i rosegat de

Hortolà blanc, *Plectrophenax nivalis*. Foto: J. Bazán

rata a un carrer pròxim a la plaça de Cardenal Reig.

El dia 18 a la bassa de Son Ferriol hi havia una espècie procedent de Sudamèrica 1 ex. de *Jacana jacana*. Gairebé amb tota probabilitat, un auell escapat.

El dia 19 una Juia gregària (*Vanellus gregarius*) al Salobrar de Campos.

El dia 28 a s'Albufereta es veia una Queca (*Botaurus stellaris*).

DESEMBRE

Dia 4 al coll den Merill (a la partió de Palma i Puigpunyent) s'observaren 4 o 5 exs de senyoreta (*Aegithalos caudatus*).

El dia 8 a la Mola de s'Esclop sis exemplars de gorrió d'ala blanca (*Montifringilla nivalis*).

El dia 9 a la badia d'Alcúdia, davant s'Albufera, 1 ex de

Pingdai (*Alca torda*). El dia 11 se n'observaven 3 exs. a la Colònia de Sant Jordi. I pel Campus de la UIB, també dia 9, dues Oques-cigne (*Anser cygnoides*), espècie exòtica.

El dia 11 en es Torrentó (Es Molinar-Palma) 1 ex. de Gavina fosca (*Larus fuscus fuscus*). I sobrevolant la carretera que va de Felanitx a Campos, 4 Grues (*Grus grus*).

Prop de dia 12 era palès un notable augment de les anàtides a s'Albufera.

El dia 16 es comptabilitzaren entre 90 i 100 flamencs (*Phoenicopterus ruber*) al Salobrar. I a sa Dragonera 3 Pingdais (*Alca torda*) que evidenciaven el fred de l'hivern.

El dia 19 s'observaven 6 exs. de senyoreta (*Aegithalos caudatus*) al Port d'es Canonge.

El dia 22 disposàvem dels resultats del darrer recompte de voltor negre (*Aegypius monachus*): una estima de 105 ± 14 ejemplars.

El dia 27 es veien 3 Tords burells (*Turdus pilaris*) prop de Sant Llorenç.

Informació arreplegada a partir de cites de: Pere Vicens, Lalo Ventoso, Toni Muñoz, Nick Riddiford, Jordi Muntaner, Evelyn Tewes, José Manuel Tapia, Miguel McMinn, José Luis Martínez, Manuel Suárez, Maties Rebassa, Steve Nichols, Lluís Parpal, Xavier Neus, Joan Miquel González, Rafel Mas, Res.Nat. s'Albufereta i P.Nat. s'Albufera de Mallorca.

Mussol emigrant, *Asio flammeus*. Foto: T.Muñoz

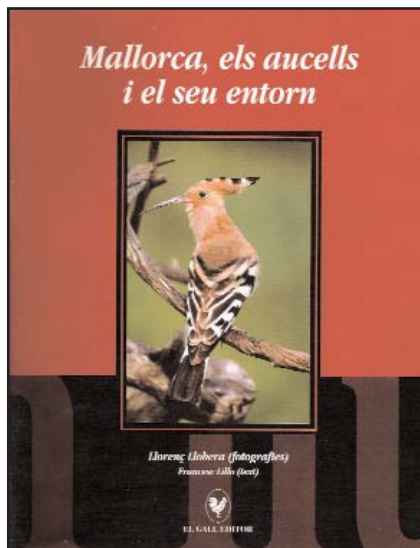
Es Busqueret recomana...

Steve Nicholls (*)

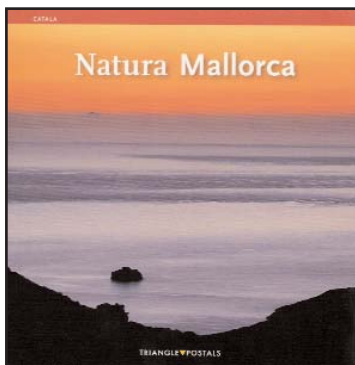
Mallorca, els Aucells i el seu Entorn

Aquest llibre compostat per les fotografies de Llorenç Llobera i el text de Francesc Lillo recapitula les aus més comuns de Mallorca, repassant les zones humides, el Pla i la Serra de Tramuntana. Degut a que és un llibre de gran format, aprofita l'espai amb retrats en primer pla dels aucells i alguns vertebrats i invertebrats més característics, sense oblidar-se de la flora.

Adjunten a tot això uns textos explicatius i intercalen una mica de poesia de diferents poetes de l'illa. Aquest conjunt es completa amb retrats de paisatges i panoràmiques particulars de les zones en qüestió.

Natura Mallorca

Sebastià Torrens y Miquel Rayó 2005. Ed. Triangle Postals.

Aquest llibre ens du per un viatge visual de la mà del fotògraf Sebastià Torrens amb comentaris i explicacions d'en Miquel Rayó a través d'alguns dels paratges més insòlits de l'Illa de Mallorca. S'Albufera, Llevant, les marines de Migjorn i la Serra de Tramuntana són retratades d'una forma gairebé màgica amb els seus animals i plantes més representatius, a més d'unes panoràmiques dignes de concurs.

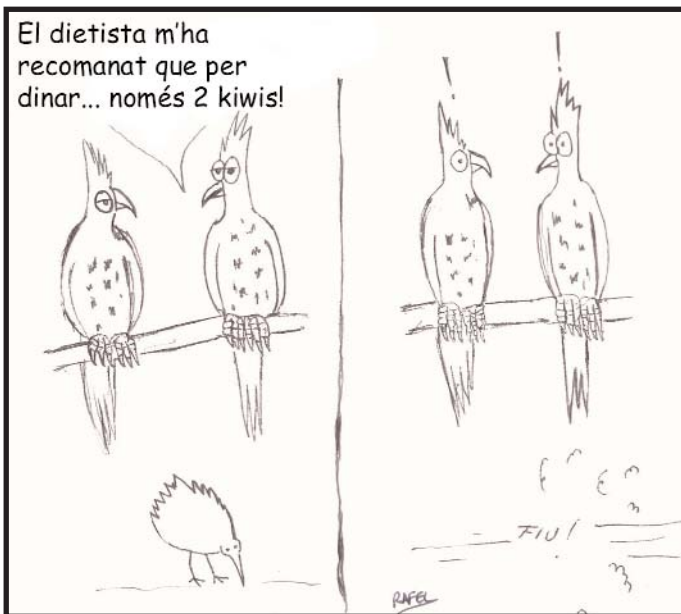
(*) ornitologia@gobmallorca.com

Humor

Rafel Mas (*)

El dietista m'ha
recomanat que per
dinar... només 2 kiwis!

(*) rafelmas@mallorcaweb.net

VOLS REBRE *ES BUSQUERET*?

Envia aquesta butlleta fotocopiada per correu ordinari, correu electrònic o entrega-la en mà a l'oficina del GOB. La subscripció és totalment gratuïta.

Dades personals

Nom i llinatges:

Carrer/Plaça/Av.:

Codi Postal:

Localitat:

Província:

Telèfon.....

***Es Busqueret*. Revista de divulgació ornitològica**

Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB)

C/ Manuel Sanchís Guarnier, 10 baixos

07004 Palma (Balears)

correu-e de contacte: ornitologia@gobmallorca.com

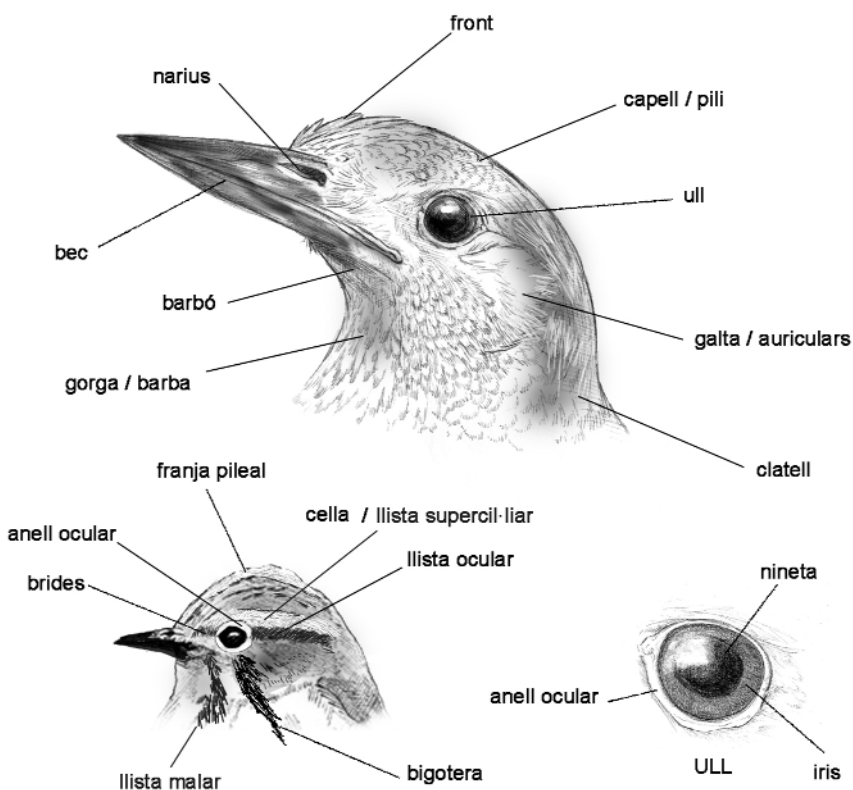
Es Busqueret es pot consultar i descarregar en versió PDF a tot color a la plana www.gobmallorca.com/ornit/esbusqueret

***ES BUSQUERET* TAMBÉ ETS TÚ**

Aquesta revista es confecciona amb articles, fotografies i dibuixos que la gent aporta de manera desinteressada. Des d'aquí et convidam a que participis en la seva confecció. Envia'ns els teus articles, cartes, dibuixos o tires còmiques. Tens una fotografia que t'agradaria que sortís a la revista? Idò envia-la! Animau-vos!, entre tots farem una revista més interessant. Pots enviar-nos coses a les adreces citades més a munt.

Anatomia d'un aucell

En aquest número d'*Es Busqueret* te mostrem els noms de les principals zones del cap d'un aucell. Una de les parts més importants la formen les diferents línies i llistes poden ser molt importants per una correcta identificació d'algunes espècies.

Dibuix: Xavier Canyelles
escarabajodorado@ono.com

Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB)

C/Manuel Sanchis Guarner, 10 baixos 07004 Palma (Illes Balears)

www.gobmallorca.com